

Coğrafya Öğretiminde Belgesel İzlemenin Öğrenci Başarısına Etkisi *

The Effect Of Watching Documentary In Geography Education To Student Success

ÖZET

Gelişen teknolojilerle birlikte belgeseller gibi görsel-ışitsel araçların da öğretim materyali olarak kullanımı artmıştır. Belgeseller, öğrencilere, gözlem yapma imkanlarının olmadığı veya buldukları mekandan uzakta yeralan olay ve olguları öğrenme fırsatı veren görsel materyallerdir. Bu araştırma, coğrafya öğretiminde belgesel izlemenin öğrenci başarısında etkili olup olmadığını belirlemek için yapılmıştır. Araştırmada, Coğrafya Dersi Öğretim Programı-2018’deki, “9.1.4. Dünya’nın şekli ve hareketlerinin etkilerini değerlendirir” kazanımının içeriğindeki konularla, belgesel izlemenin öğrenci başarısına etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada, nicel yöntemlerden ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen kullanılmıştır. Çalışma, 2018- 2019 öğretim yılında, Ankara’nın Çankaya ilçesindeki bir Anadolu lisesinde 9. sınıf öğrencileriyle yürütülmüştür. Bu okuldaki 9. sınıflar arasında rastgele seçimle iki şubeden biri deney diğeri kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini, 21 deney grubu, 21 kontrol grubu olmak üzere toplam 42 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın, veri toplama aracı 26 maddelik Dünyanın Şekli ve Hareketlerinin Etkileri Başarı Testi”dir. Bu test, uzman görüşlerine göre düzenlenmiş, güvenilirlik analizi yapılmış (KR-20 değeri: 0,735) ve araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Başarı testi, deney ve kontrol gruplarına ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, kontrol ve deney grubu öğrencilerinin ön test- son test akademik başarı puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarının son test fark puanlarına bakıldığında anlamlı farklılık oluşmadığı görülmüştür. Öğretimde görsel materyallerin ve belgesellerin kullanımında; etkinlik temelli ve yeni ürünler ortaya koyacak, öğrencilerin yaratıcılığını artıracak çalışmalar yapılması önerilir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, coğrafya eğitimi, coğrafya öğretimi, öğretim materyali, belgeseller

ABSTRACT

With the developing technologies, the use of audio-visual tools like documentaries as teaching materials has increased as well. Documentaries are visual materials that allow students to learn events and phenomena with no possibility of being observed or taken in distant places from the environment they are. The current study was carried out to determine whether watching documentaries is effective on student success in geography teaching. In the research, the effect of watching documentaries on student success was determined with the subject matters in the content of the outcome of “9.1.4. Evaluates the effects of the shape of the Earth and its movements” in Geography Course Curriculum – 2018. Random design with a pre-test – post-test control group, one of the qualitative methods, was used in this study. The study was carried out with 9th-grade students at an Anatolian high school in Çankaya town of the city of Ankara in the school year of 2018 – 2019. One of the two branches that were chosen randomly out of 9th grade classes in this school was determined as a test group and the other one was determined as a control group. The sampling of this research comprised 42 students in total, 21 test groups, and 21 control groups. The data collection was “The Success Test of the Effect of the Shape of the Earth and Its Movements” with 26 items. This test was developed by the researcher, its reliability test was made (KR-20 value: 0.735) and arranged based on an expert view. The success test was applied to the test and control groups and pre-test and post-test. Depending on the findings of the research, no significant difference was found between the different scores of the test and control groups. It is recommended that activity-based new studies likely to increase student creativity in the use of visual materials and documentaries in teaching should be conducted.

Keywords: Geography, geography education, geography teaching, teaching material, documentaries

GİRİŞ

Teknolojinin hızla gelişmesi, bilgi-iletişim alanlarında değişime ve dönüşüme neden olmuştur. Bu değişimler bireylerin, bilgiyi edinme süreçlerini ve bilgiyi çeşitli alanlara uygulayarak yeni ürünler geliştirme biçimlerini de doğrudan etkilemiştir. Hayatın her alanında meydana gelen bu etki, eğitim-öğretim ortamlarını da şekillendirmiştir.

Eğitim-öğretim faaliyetleri, teknolojinin gelişmesiyle öğrencilerin değişen ilgi ve eğilimlerini dikkate alarak yeniden dizayn edilmiştir. Bu durum, öğretim teknolojilerinin eğitimin her alanında kullanılmasına, yeniliklerin eğitime transfer edilmesine imkân sağlamıştır. Öğretim teknolojileriyle, öğretimsel amaçla kullanılacak pek çok öğretim materyali geliştirilmektedir (Yalın, 2017).

Meryem Esranur Soytürk¹

Nurcan Demiralp²

How to Cite This Article

Soytürk, M.E. & Demiralp, N. (2023). “Coğrafya Öğretiminde Belgesel İzlemenin Öğrenci Başarısına Etkisi”, International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:56; pp:4406-4413. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.73868>

Arrival: 25 October 2023

Published: 29 December 2023

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu çalışma ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazar tarafından 2019 yılında tamamlanan “Coğrafya Öğretiminde (Kazanım Düzeyinde) Belgesel İzlemenin Öğrenci Başarısına Etkisi” başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı, Ankara, Türkiye. ORCID:0009-0002-1773-4206

² Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Coğrafya Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0003-4102-1409

Öğretimi destekleyici kitle iletişim araçlarının başında görsel-işitsel araçlar gelmektedir. Görsel-işitsel kitle iletişim araçlarından biri olan filmler; öğrencilerde, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gibi birden fazla niteliğin ve becerinin kazanılmasına imkan verir (Demircioğlu, 2009).

Film türlerinden olan görsel materyallerden biri de belgesellerdir. Dünya Belgesel Birliği'ne göre belgesel film; olgusal bir çekim ya da asıl özelliği bozmadan yeniden kurularak yorumlanan bir gerçekliğin bir yönünü, duygulara ya da akla hitap edecek şekilde filme kaydetme yöntemlerinin tamamı olarak tanımlanır (Yazıcı, 2008).

Belgeseller, gerçek olay ve olgular hakkında bilgi sahibi olunmasına imkan verir. Çünkü, gerçek olay ve olguların, özü esası bozulmadan, aslına uygun olarak izleyene aktarılması sözkonusudur. Belgeseller, insanların gözlemleme ya da deneyimleme imkanı bulamadığı bilgileri; anlaşılır kılmak, netleştirmek ya da somut olarak görünür kılmak için kullanılır. Örneğin; Dünya'nın şekli, Güneş tutulması ya da volkanik patlamalar gibi olayların olguların nedenlerini, sonuçlarını, bunların yaşandığı yerlere gitmeden de öğrenilmesini sağlarlar. Belgesellerin öğretim materyali olarak kullanılmasıyla, filmlerin öğretim sürecine yaptıkları katkıların belgeseller için de geçerli olacağı öngörülmektedir.

Belgesellerin, öğretimi destekleyici bir araç olduğu, öğrenmeyi desteklediği çeşitli çalışmalarla tespit edilmiştir. Yazıcı (2008), belgesellerin görselliği ve anlatımı biraya getirmesinden dolayı, belgesellerle öğretimde öğrencilerin, derse ilgisinin arttığını, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi becerilerinin gelişimine katkı sağlandığını, derse yönelik kalıcı bilgi oluştuğunu vurgulamaktadır.

Literatürde, filmlerin, belgesellerin eğitiminde kullanımının öğrencilerin derse yönelik ilgi, motivasyon ve başarılarını artırdığına, (Yazıcı 2008; Öztaşkın, 2013; Özder, 2014) bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceri kazanmalarına imkan verdiğine (Yazıcı, 2008; Demircioğlu, 2009), ders kitaplarından daha etkili olduğuna (Özder, 2014; Vogeler, 2012), olay ve olguları somut olarak kavramalarını sağladığına (Özder, 2014; Vogeler, 2012) yönelik çalışmalar yer almaktadır.

Coğrafya dersi; öğrencilerin dünyayı anlamasını ve anlamlandırmasını önemseyen onların coğrafi bilinç kazanmasını amaç edinen bir derstir (Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP), 2018). Bu amaç doğrultusunda, öğrencilere bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırılırken, olay ve olguların doğru, açık ve net bir şekilde tüm yönleriyle kavranabilmesi, aralarındaki bağlantının kurulabilmesi, benzerlik ve farklılıkların görülebilmesi için görsel-işitsel materyallerin kullanımına ihtiyaç vardır (Demiralp, 2007). Filmler ve belgeseller yoluyla, gözlemleme imkanı bulunmayan olay ve olguların birçok kez izlenmesi (Özder,2014) bunların meydana geliş neden ve sonuçları hakkında çıkarımlarda bulunulması mümkün hale gelir.

Literatürde coğrafya öğretiminde belgesel kullanımının; öğrencilere dünyayı algılayabilmek için ders kitaplarından daha etkili olduğu (Vogeler; 2012; Özder 2014), belgesel ve filmlerle etkin uygulamalar yapmanın öğrencileri aktif kıldığına ve başarılarını artırdığına (Ansell, 2002;Palma, 2009; Vogeler, 2012; Anderson, 2013) dair çalışmalar yer almaktadır

Ansell (2002) ve Anderson (2013) çalışmalarında; öğrencilere modüller dağıtmışlar ve belgesel izlerken, bu modüller üzerine notlar almalarını sonra da bu notlardan ve modüllerden yararlanarak tartışmalarını istemişlerdir. Anderson (2013), dersin konusunu vererek öğrencilerden bu konuyla ilgili filmler oluşturmalarını istemiştir. Bu çalışmalarda etkinlik temelli aktif öğrenme yöntemleri kullanılmış ve öğrencilerin başarılarında olumlu yönde gelişmeler kaydedilmiştir. Palma (2009), eğitimde filmleri kullanırken, öğrencileri öğretim sürecine dahil etmek ve aktif kılmak için, filmlerden yararlanarak hikâyeler yazmalarını, poster hazırlamalarını, canlandırmalar yapmalarını ve filmleri birleştirerek yeni filmler üretmelerini sağlamıştır. Vogeler (2012) araştırmasında, öğrencilerden önce filmler ve belgeseller izlemelerini sonra da bunlara dayalı olarak sunumlar hazırlamalarını istemiştir. Bu çalışmada öğrencilerin, her türlü film ve belgesele hem okul içinde hem de okul dışındaki ortamlarda erişimine imkan sağlanmıştır.

Bu çalışmada, belgeseller ile MEB tarafından onaylanan 9. sınıf coğrafya ders kitabının içeriklerinin öğrencilerin Dünya' nın şekli ve hareketlerinin etkileri" konusundaki akademik başarısına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın kapsamı, seçilen belgeseller ve Dünya' nın şekli ve hareketlerinin etkileri konusundaki 9. sınıf ders kitabı içeriği ile sınırlandırılmıştır.

Bu kapsamda araştırmanın problemini, 9. sınıf, doğal sistemler ünitesindeki, "9.1.4. Dünya' nın şekli ve hareketlerinin etkilerini değerlendir" kazanımına ilişkin "Dünya'nın şekli ve hareketlerinin etkileri" konusunun öğretiminde belgesel izlemenin akademik başarıya etkisi nedir? "sorusu oluşturmaktadır.

Bu amaçla çalışmada şu alt sorulara cevap aranmıştır:

a) Belgesel kullanılarak öğretimin yapıldığı deney grubu ile ders kitabı içerikleri kullanılarak öğretimin yapıldığı kontrol grubunun ön test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

- b) Belgesel kullanılarak öğretimin yapıldığı deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- c) Ders kitabı kullanılarak öğretimin yapıldığı kontrol grubunun ön ve son test başarı puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- d) Deney ve kontrol gruplarının son test başarı puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- e) Deney ve kontrol gruplarının son test-ön test fark puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı deneysel desen kullanılmıştır. Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu olarak tasarlanan, deneysel desenle yürütülen (Büyüköztürk, 2016) araştırmada, uygun örnekleme yöntemiyle çalışma grubu seçilmiştir.

Bu yöntem kendiliğinden oluşmuş gruplar (örn, sınıf, kurum, aile birimleri) veya gönüllüler kullanılmak zorunda olduğu için seçilmiştir (Creswell ve Plano Clark, 2017). Desende şubeler, önceden oluşturulduğu için gruplar eşitlenmemiştir. Deney ve kontrol grupları seçkisiz olarak belirlenmiştir. Araştırmada uygun örneklem yöntemi, seçkisiz veya sistematik seçkisiz olmayan bir örneklem belirlemek zor olduğu için tercih edilmiştir (Fraenkel ve Wallen, 2005). Çalışmada kullanılan kontrol gruplu deneysel desenin gösterimine aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1: Ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen

Grup	Öntest	İşlem	Son test
D (Deney)	O1	Belgesel kullanılarak yapılan öğretim	O3
K (Kontrol)	O2	Ders kitabı kullanılarak yapılan öğretim	O4

Evren ve Örneklem

Çalışma, 2018-2019 öğretim yılında, Ankara'nın Çankaya ilçesindeki Mehmet Emin Resulzade Anadolu Lisesi'ndeki 9. sınıf öğrencileriyle yürütülmüştür. Random olarak 9E sınıfı deney, 9A sınıfı kontrol grubu olarak atanmıştır. 9. sınıfa devam eden öğrenciler, Temel Eğitimden Orta Öğretime Geçiş Sınavında (TEOG) aldıkları puana göre bu okula yerleştirildiklerinden akademik başarıları birbirine oldukça yakındır. Bu nedenle genel anlamda şubeler ve şubeler içinde de öğrencilerin akademik başarısının birbirine denk olduğu varsayılmıştır.

Bu araştırmaya 9. sınıf düzeyindeki iki şubede öğrenim gören, 21 deney, 21 kontrol grubu olmak üzere toplam 42 öğrenci katılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, 26 maddelik “Dünyanın Şekli ve Hareketlerinin Etkileri Başarı Testi” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bu test, uzman görüşleri alınıp, güvenilirlik analizi yapılarak, (KR-20 değeri: 0,735), araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Başarı testi, Coğrafya Dersi Öğretim Programındaki (CDÖP, 2018), 9.1.4. kazanımındaki; yerkürenin şekli, yerkürenin kendi eksenini etrafındaki hareketi, yerkürenin güneş etrafındaki hareketi ve eksen eğikliği olmak üzere dört konuyu içeren maddelerden oluşmaktadır.

Veri toplama aracı geliştirilirken ilk olarak 38 sorudan oluşan beş seçenekli çoktan seçmeli test hazırlanmıştır. Çoktan seçmeli sorular hazırlanırken; 8 coğrafya öğretmeni, 2 coğrafya eğitiminden öğretim üyesi, 2 Türkçe öğretmeni olmak üzere 12 uzmanın görüşlerine başvurulmuştur. Görüşlere göre yeniden düzenlenen testte, soru sayısı aynı kalmış ancak soruların bilişsel özellikleri değişmiştir. Pilot uygulamada 220, 9. sınıf öğrencisine başarı testi uygulanmış ve geçerlik-güvenirliği analiz edilmiştir. Çoktan seçmeli test sorularına verilen yanıtlarda, doğru cevaplar 1, yanlış cevaplar 0 olarak kodlanmıştır. Analiz sonucunda uygun olmayan, dokuz soru çıkarılmıştır. Geriye kalan 26 sorunun, 0,735 olarak bulunan Kuder-Richardson 20 (KR-20) değeri, test puanlarının güvenilirliğini sağlamaktadır (Büyüköztürk, 2016).

Veri Toplama Süreci

Araştırmada, grupların her iki ikisine “Dünyanın Şekli ve Hareketlerinin Etkileri Başarı Testi” ön test olarak uygulanmıştır. Ön test, öğrencilerin uygulama öncesi hazır bulunuşluk düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

“Dünya'nın şekli ve hareketlerinin etkileri” konusunun öğretimi dört hafta, yıllık ders planında belirlenen süreye uygun olarak toplam 8 saat boyunca, deney grubuna bilimsel belgesel filmlerle, kontrol grubuna ise ders kitabı içeriği ile işlenmiştir. Dersin öğretmeni, anlatım, soru-cevap, gösteri yöntemlerini kullanarak CDÖP'in (2018) “9.1.4. kazanımını işlemiştir.

Deney grubuna, “Dünya'nın şekli ve hareketlerinin etkileri”nin öğretiminde, belgeseller dersin giriş, işleniş ve değerlendirme aşamalarında kullanılmıştır. Dört hafta boyunca, hangi belgeselin, dersin hangi aşamasında, ne amaçla ve ne kadar süre ile kullanılacağı ders planlarında detaylı olarak belirtilmiştir. Kontrol grubunda, öğretim aracı

olarak belgeseller kullanılmadan, ders kitabı içeriği ile dersler işlenmiştir. Araştırmayı yürüten dersin öğretmeni, deneysel çalışma sırasında kayıt almamıştır. Uygulamanın sonunda, her iki gruba da son test olarak “Dünyanın Şekli ve Hareketlerinin Etkileri Başarı Testi” uygulanmıştır.

Araştırmanın verileri 2018- 2019 öğretim yılında yapılan uygulama ile elde edilmiştir

Veri toplama işlemi için Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü’nden 24.10.2018 tarih ve 14588481 sayılı yazıyla araştırma izni alınmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada öğrencilerin, ön ve son test puan ortalamaları arasındaki anlamlı farklılığı tespit etmek için bağımsız gruplar ve bağımlı gruplar t-testi uygulanmıştır (Taşpınar, 2017). Veriler, SPSS 24.0 programıyla analiz edilmiştir.

Araştırmada, T-testinin kullanılıp kullanılmayacağını belirlemek için, Karasar (1994), Tosunoğlu ve Toy (2007)’a göre, normal dağılım varsayımının sağlanıp sağlanmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle, Shapiro–Wilks Normallik Testi ile normallik dağılım analizi yapılarak, grupların ön test-son test verilerinin normal bir dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Shapiro Wilks Testi, veri sayısının 30 ’dan az olduğu durumlarda kullanıldığından bu araştırma için uygundur. Veriler normal dağılım gösterdiğinden bağımlı ve bağımsız gruplar t testi yapılmıştır.

Araştırmada, yeni denenen yöntemin ne kadar fark oluşturduğunu (Kılıç, 2014) belirlemek için Cohen’s d formülü kullanılmıştır.

Verilerin analizi aşağıdaki gibi yürütülmüştür.

- 1) Deney ve kontrol gruplarının ön test başarı puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için, bağımsız gruplar t-testi;
- 2) Deney Grubu ön test sonuçları ile son test sonuçlarının arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımlı (eşleştirilmiş) örneklem t-testi;
- 3) Kontrol Grubu ön test sonuçları ile son test sonuçları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımlı (eşleştirilmiş) örneklem t-testi;
- 4) Deney ve kontrol gruplarının son test başarı puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız gruplar t-testi;
- 5) Deney ve kontrol gruplarının son test fark puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır.

BULGULAR

Araştırmada, önce deney ve kontrol gruplarının ön test-son test verilerinin, Shapiro Wilks Testi kullanılarak normal dağılıp gösterip göstermediği tespit edilmiş sonra da ön ve son test puanları arasındaki istatistiksel farklılık sonuçları aşağıda sunulmuştur. Her bir alt problem ayrı ayrı analiz edilerek bulgular değerlendirilmiştir.

Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Puanlarının Normallik Dağılımı Analizi

Araştırmada, gruplar 30 kişiden az olduğundan (Tablo2), testlerin normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilks Testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 2: Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Analizlerinden Elde Edilen Verilerin Normallik Dağılım Analizleri

Okul	Basıklık	Çarpıklık	kurtosis	skewness
Mehmet Emin R.	Kontrol	0,05	-0,79	0,64
	Deney	0,06	-1,35	0,21

*p>,05

Tablo 2’ye göre Shapiro-Wilks Normallik Analizi sonucu p değerleri ,05’ten büyüktür. Çarpıklık ve basıklık değerleri de -1,5, +1,5 aralığında yer almaktadır. Buna göre grupların, ön test analizleri sonucu veriler normal dağılım gösterdiğinden, ön test sonuçlarını analiz edebilmek için t-testi kullanılmıştır.

Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanlarının Normallik Dağılımı Analizi

Tablo 3. Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Analizlerinden Elde Edilen Verilerin Normallik Dağılım Analizleri

Okul	Gruplar	Shapiro-Wilks	Basıklık	Çarpıklık
Mehmet Emin R.	Kontrol	0,97	-1,44	-0,43
	Deney	0,60	-1,07	-0,36

*p>,05

Tablo3’te, veriler normal dağılım gösterdiğinden; araştırmada t-testi kullanılmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Grupların ön test başarı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı, bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4:Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Puanlarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri ile Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Sh	Std. sp	t	p	d	Fark
Deney	21	11,38	2,67	40	1,76	0,086	0,54 (orta)	Yok
Kontrol	21	10,00	2,40					

Tablo 4'e göre deney grubu ve kontrol grubu arasında p değeri 0,086 ($p < 0,05$) olduğundan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$t(40)=1,76$; $p>,05$]. Bu sonuçlara dayanarak, deneysel işlem öncesi öğrencilerin hazır bulunmuşluk düzeylerinin denk olduğu varsayılabilir.

Cohen's d değeri 0,54'tür. Etki düzeyine göre testin etki büyüklüğü orta seviyededir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney grubunun ön test sonuçları ile son test sonuçlarının puanları arasındaki anlamlı farklılığı tespit etmek için bağımlı örneklem t-testi kullanılmıştır.

Tablo 5: Deney grubu ön ve son test aritmetik ortalama, standart sapma ve t testi sonuçları

Puan	N	X	Sh	Std. sp	t	p	d	Fark
Ön Test	21	11,38	2,67	20	7,458	0,000	2,48	Son test lehine
Son Test	21	17,62	2,36				(yüksek)	

Tablo 5 incelendiğinde deney grubu ön test ile son test sonuç puanları arasında p değeri 0,000 ($p < 0,05$) olduğundan istatistiksel olarak son test lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$t(20)=.592$; $p<,05$].

Cohen's d değeri 2,48'dir. Etki düzeyine göre testin etki büyüklüğü yüksek seviyededir.

Belgesel filmlerle yapılan öğretimin son test sonuçları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır (Cohen, 1988).

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Kontrol grubunun ön test sonuçları ile son test sonuç puanları arasındaki anlamlı farklılığı tespit etmek için bağımlı örneklem t-testi kullanılmıştır. Analizin betimsel istatistik ve t-testi sonuçları Tablo 6' te gösterilmiştir.

Tablo 6: Kontrol grubu ön test ve son test aritmetik ortalama, standart sapma ve t testi sonuçları

Puan	N	X	Sh	Std. sp	t	p	d	Fark
Ön Test	21	10	2,41	20	7,94	0,000	2,45 (yüksek)	Son test lehine
Son Test	21	16	2,49					

Tablo 6 incelendiğinde kontrol grubu ön test ile son test sonuç puanları arasında p değeri 0,000 ($p < 0,05$) olduğundan son test lehine anlamlı farklılık bulunmuştur [$t(20)=7,9$; $p<,05$].

Cohen's d değeri 2,45'tir. Etki düzeyine göre testin etki büyüklüğü yüksek seviyededir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney ve kontrol grubunun son test puanları arasındaki anlamlı farklılığı tespit etmek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Analizin, betimsel istatistik ve t-testi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Deney ve kontrol grubu son test aritmetik ortalama, standart sapma ve t testi sonuçları

Grup	N	X	Sh	Std. sp	t	p	d	Fark
Deney	21	17,62	2,36	40	2,165	0,036	0,67(orta)	Deney grubu lehine
Kontrol	21	16	2,49					

Tablo 7'ye göre deney ve kontrol grubu son test puanları arasında p değeri 0,036 ($p < 0,05$) olduğundan deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$t(40)=2,165$; $p<,05$].

Cohen's d değeri 0,67'dir. Etki düzeyine göre testin etki büyüklüğü orta seviyededir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney ve kontrol grubunun son test- ön test fark puanları arasındaki anlamlı farklılığı tespit etmek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Analizin betimsel istatistik ve t-testi sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Deney ve kontrol grubu ön-son test fark puanları ortalama, standart sapma ve t testi sonuçları

Grup	N	X	Sh	Std. sp	t	p	d	Fark
Deney	21	6,24	2,51	40	0,195	0,846	0,07(düşük)	Yok
Kontrol	21	6,05	2,77					

Tablo 8'e göre deney ve kontrol grubu ön test son test fark puanları arasında p değeri 0,846($p < 0,05$) olduğundan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$t(40) = 1.195$; $p > 0,05$].

Cohen's d değeri 0,07 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0,2'den küçük olduğundan dolayı etki düzeyine göre testin etki büyüklüğü düşük seviyededir.

Belgesel filmlerin kullanıldığı öğretimin, ders kitabı içeriklerinin kullanıldığı öğretimden daha etkili bir sonuç oluşturmadığı saptanmıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada, belgeseller ile MEB tarafından onaylanan 9. sınıf coğrafya ders kitabı içeriklerinin öğrencilerin, "Dünya"nın şekli ve hareketlerinin etkileri "konusundaki akademik başarısına etkisi incelenmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının ön test başarı puanları arasında, deneysel işlemler öncesi anlamlı bir fark yoktur. Deneysel işlem sonrasında her iki grubun da son test puanları, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir. Deney ve kontrol gruplarının ön test sonuçları ile son test sonuçlarının fark puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Belgesellerin kullanıldığı öğretimin, öğretim aracı olarak ders kitabı içeriklerinin kullanıldığı öğretimden daha etkili bir sonuç oluşturmadığı saptanmıştır.

2018-2019 eğitim öğretim yılında deneysel yöntem kullanılarak yapılan bu çalışmada;

- ✓ Deney ve kontrol gruplarında ön test puan ortalamaları birbirine yakın bulunmuştur. Dolayısıyla grupların ön test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark oluşmamıştır.
- ✓ Deney grubu ön test- son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.
- ✓ Kontrol grubunun son test- ön test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.
- ✓ Deney ve kontrol grupları son test puanları her iki grupta da anlamlı bir farklılık bulunmuştur.
- ✓ Deney ve kontrol gruplarının fark puanları arasında anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

Bu sonuçlar, dört hafta süreyle belgesellerle işlenen derslerin, öğrencilerin Dünya'nın şekli ve hareketlerinin etkileri konusundaki akademik başarısı üzerinde ders kitabı içerikleri ile yürütülen öğretimden daha etkili olmadığını göstermektedir. Bunun nedeni olarak öğrencilerin belgesel izleyerek yapılan öğretimde pasif kalmaları gösterilebilir. Sadece izliyor olmak öğrencilerin, belgeselden etkin olarak yararlanmalarını önlemiş olabilir. Uygulamayı yapan öğretmenin de görüşü bu yönde olmuştur.

Literatürde belgesel ve filmlerle etkin uygulamalar yapmanın öğrencileri aktif kıldığına ve başarılarını artırdığına dair çalışmalar yer almaktadır. Araştırma sonucunda belgesel izlemenin öğrenci başarısını anlamlı düzeyde etkilememesi, Ansell, 202; Palma, 2009; Ayyıldız, 2010; Vogeler, 2012 ve Anderson 2013'in sonuçlarıyla örtüşmemektedir.

Deney ve kontrol gruplarının ön test başarı puan sonuçları arasında anlamlı fark bulunmaması, karikatür (Ayyıldız, 2010), film ve belgesellerin öğretimde kullanımıyla ilgili (Daşdemir vd.,2013; Kaman, 2013; Öztaşkın, 2013; Özüpekçe, 2014; Çelik, 2015; Çoban, 2017; Kartal ve Şeker, 2017; AYTEKİN, 2018; ve ÖZDER, 2014) araştırmalarla uyumlu, ancak Atik (2010)'in çalışma sonucuyla uyumlu değildir.

Araştırmada, deney ve kontrol gruplarının son test puanları her iki grupta da anlamlı bir farklılık oluşturmuştur. Deney grubunun son test puan ortalaması, kontrol grubunun puan ortalamasından daha yüksektir. Öğretimde, belgesellerin kullanımı deney grubunun akademik başarısı üzerinde etkili olmuştur. Bu sonuçla benzerlik gösteren çalışmalar; Atik, 2010; Ayyıldız, 2010; Daşdemir vd.,2013; Öztaşkın, 2013; Özüpekçe, 2014; Çelik, 2015; Çoban, 2017 ve AYTEKİN, 2018'e aittir. Kaman, 2013; Kartal ve Şeker, 2017' e ait çalışmalar bu sonuç ile uyumlu değildir.

ÖNERİLER

Bu çalışmanın bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur;

- ✓ Öğretimde belgesellerin, etkinlik temelli ve aktif öğrenme yöntemleriyle, öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirecek şekilde kullanılması önerilir.
- ✓ Öğretimde film ve belgesellerin kullanımıyla ilgili çalışmalarda, materyalleri destekleyecek ve onları aktif öğrenme yöntemleri ile kullanmaya imkân verecek, kavramlar listesi, çalışma kâğıtları veya modüllerin uygulamaya dahil edilmesi önerilir.
- ✓ Öğretmenlere hizmet içi eğitimlerle, derslerinde filmleri ve belgeselleri etkinlik temelli olarak nasıl hazırlayıp, kullanabileceklerine dair uygulamalar yaptırılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Alvarino,X., & Burkowski J., (2009). "Teaching Social Studies Through Film". https://www.educationfund.org/file_download/inline/9e86c18a-59e5-4925-a92e-fb69ec7ec02a sayfasından erişilmiştir.
- Atik, A., (2010). "Coğrafya Öğretiminde Benzeşim Tekniği (Simülasyon)in Öğrenci Başarısına Etkisi", Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aytekin, A. (2018). "Ortaokul 5. Sınıf Fen Bilimleri Dersi "Işığın Ve Sesin Yayılması" Ünitesine Yönelik Geliştirilen Materyal Ve Deney Etkinliklerinin Öğrenci Başarısı Ve Motivasyonuna Etkisinin İncelenmesi"., Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi.
- Ayyıldız, N. (2010). "Coğrafya Öğretiminde Karikatür Materyali Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi", Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). Deneysel Desenler Öntest- Sontest Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi. Pegem Akademi.
- Creswell, J., Plano, C. (2007). Designing and Conducting Mix Methods Research. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9-12.sınıflar) (2018). <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120203724482-Cografya%20dop%20pdf.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Çelik, S. (2015). "7. Sınıf Basit Makineler Konusunun Film Ve Çizgi Filmler İle Öğretimin Tutuma ve Akademik Başarıya Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çoban A. (2017). "3D Bilgisayar Modellerinin Fen Öğretiminde Akademik Başarıya Etkisi: Güneş Sistemi Ve Ötesi", Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar Mühendisliği.
- Daşdemir, İ., Doğramacı, H., Sidekli, S. & Yangın, S. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Belgesel Kullanımının Öğrencilerin Ders Başarısına Etkisi, The Journal of Academic Social Science Studies. 6 (8), (1053-1065)
- Demiralp, N. (2007). "Coğrafya Eğitiminde Materyaller ve 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı. Kastamonu Eğitim Dergisi", 15 (1):373-384.
- Demircioğlu, İ. (2007). Tarih Öğretiminde Filmlerin Yeri ve Önemi, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 42: 77-93. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex1423873269.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Demircioğlu, İ. (2009). "Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Düşünme Becerilerine Yönelik Görüşleri", Milli Eğitim Dergisi, 39, 228-239. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36201/407181> sayfasından erişilmiştir.
- Fraenkel, J., Wallen N. (2005). How to Design And Evaluate Research in Education. McGraw-Hill.
- Kaman, A. (2013). "Öğrenciler Tarafından Hazırlanan Video Filmlerin Fen Ve Teknoloji Dersi Öğretiminde Başarıya Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karasar, N. (1994). Bilimsel Araştırma Yöntemi.
- Kartal, T., Şeker, R. (2017). "Fen Eğitiminde Bilgisayar Destekli Eğitimin Öğrenci Başarısına Etkisi" Turkish Journal of Education, 6(1), 17-29.
- Kılıç, S. (2014). "Etki Büyüklüğü". Journal of Mood Disorders, 4(1),44-46.
- Özder, A. (2014). Documentaries as a Tool to Convey Life into Geography Education. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 4 (7), 203-212.
- Öztaşkın, Ö. (2013). "Sosyal Bilgiler Derslerinde Belgesel Film Kullanımının Akademik Başarıya ve Bilinçli Farkındalık Düzeylerine Etkisi". Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi. 2 (3).
- Özüpekçe, S. (2014). "Ortaöğretim Lise 1. Sınıf Coğrafya Derslerinde Bilgisayar Destekli Coğrafya Öğretiminin Öğrencilerin Coğrafya Dersine Karşı Tutum, Başarı ve Hatırda Tutma Düzeyine Etkisi", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taşpınar, M. (2017). Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri. Pegem Akademi.
- Tosunoğlu, N., Toy, B. (2007). "Sosyal Bilimler Alanındaki Araştırmalarda Bilimsel Araştırma Süreci, İstatistiksel Teknikler Ve Yapılan Hatalar". Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 1:1-20.
- Vogeler I. (2012). Teaching World Regional Geography Through Films. <file:///C:/Users/acer/Desktop/Vogeler2012.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Yalın, H. (2017). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Nobel Yayınları.

Yazıcı, S. (2008). "Belgesel Destekli Tarih Öğretiminin Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi." Yüksek Lisans Tezi., Afyon Kocatepe Üniversitesi